

Mircea MORARIU

Măști și cărări

Mallarmé, ilustru profet și teoretician al ermetismului în poezie, începea unul dintre cele mai cunoscute și mai des citate poeme ale sale, *Brise marine*, cu exclamația: „*La chair est triste, hélas, et j'ai lu tous les livres*”. Adrian N. Mihalache, trăitor în vremea internetului cu ajutorul căruia se brânșează la circuitul cultural de ultimă oră, fără însă nici a-l fetișiza, nici a-l absolutiza, nu are motive de întristare, dar cu siguranță e îndreptățit să spună că, dacă nu a citit chiar tot, oricum e pe aproape. A frecventat cu asiduitate biblioteci precum Comenius pe care îl citează într-un eseu deloc frivol din cea mai recentă carte a sa, *Înaintând mascat – Eseuri frivole* (Editura Curtea veche, București, 2007) și a descoperit că „toată înțelepciunea lumii” se găsește acolo. Nu a făcut însă nicidecum indigestie după îngurgitarea atâtor cunoștințe, așa cum li s-a întâmplat savanților despre care vorbea înaintașul său întru descoperirea drumurilor cunoașterii (*A învăța, a te supune*). Și, deși afirmă hotărât că „fiind candidați la uitare, nu trebuie să uităm totuși un lucru esențial: capacitatea de a uita este un dar neprețuit pe care natura l-a făcut oamenilor” (*Scriitura ștearsă de uitare*), nu pare, cel puțin pentru moment, nicidecum dispus să profite de acest dar și nu uită nimic din lecturile sale. Și asta nu doar pentru a le cita, așa cum fac femeile din cărțile lui Proust (*Cititori în cărți*), ci pentru că lecturile cu pricina îi sunt utile întru decodarea specificităților lumii în care trăiește. O parte dintre rezultatele acestor decodări ni le împărtășește în cartea al cărei titlu tocmai l-am menționat mai sus. Drept model de căpătâi dă semne că îi servește Descartes, cel despre care eseistul ne spune în textul *Melancolica rațiune* că la 10 noiembrie 1619 a eliberat certificatul de naștere pentru rațiunea care, firește, exista cu mult înainte de producerea acestui act formal. Același Descartes care, teoretizând metoda, după ce a descoperit-o grație urmării unei experiențe proprii, nu a vrut nicidecum să o impună și altora, ci doar să le-o împărtășească, așa cum sigur dorește și Adrian N. Mihalache cu gândurile care dau consistență scrierilor sale.

„Înaintează mascat, *larvatus prodeo*, spunea enigmatic, Descartes”, ne reamintește autorul cărții ce face obiectul acestor rânduri. Numai că, nuanțează Adrian Mihalache, „nu ești cu adevărat mascat atunci când porți mereu aceeași mască, deoarece ea prinde repede consistența și coerența obrazului, fiind simplu *obrăzar*. Deghizat cu artă este cel care-și schimbă măștile în ritmul fanteziilor și dorințelor sale”. Cam așa face și eseistul nostru care își pune, cu un histrionism atent cumpănit, când masca omului de știință, când pe cea a îndrăgostitului de *umanioare*. Abandonează haina respectabilă a omului familiarizat cu domeniile de vârf ale științei (modelarea fiabilității sistemelor, inferența bayesiană, teoria reînnoirii, predicția fiabilității programelor de calcul, asigurarea calității totale a proceselor și proiectelor și altele asemenea cu nume înspăimântătoare pentru mine care de-abia am intrat în rând cu lumea și îmi scriu textele la laptop), recunoscut ca atare în cercurile profesionale din țară și din străinătate, cu cea atât de vulnerabilă și mereu contestată a criticului de teatru. Iar acum, grație bogatei sale culturi, abordează probleme fundamentale ale societății, văzute într-o aparent jucăușă diacronie.

Tinerețea studioasă a lui Adrian N. Mihalache s-a consumat la umbra euforicului an 1968. An despre care acum occidentalii serioși și, probabil cu burtă, unii entuziași la acea vreme, spun că ar fi generatorul tuturor relelor actuale, și despre care esticii chibițează în genul: „ce-ar fi fost, dacă ar fi fost”. Distanța dintre sisteme era, cu siguranță, oricum mai mare decât cea dintre Paris și Praga. „Euforia rămâne întreagă, dar, pentru a nu se pierde controlul, ea trebuie să fie temperată”, spune cu înțelepciune eseistul. Om care, profesor fiind, nu e deloc dispus să păstreze inactive informația și cunoașterea, fie și numai în virtutea raționamentului de bun-simț că „dacă ele nu circulă, se învechesc și se alterează, asemenea alimentelor” (*Prevăzători și risipitori*). Drept pentru care, ca un generos risipitor cu folos, ne dăruiește pagini înflăcărâte despre „rațiunea ce se vede astăzi neglijată” și „rânduită în muzeul conceptelor”, după ce a făcut carieră în filosofie, literatură și artele plastice (*Melancolica rațiune*), despre relația dintre autoritate și putere (*Autoritatea fără putere, puterea fără autoritate*), despre puterea virtuală și noile forme ale disputei mereu reînnoite dintre clasici și moderni (*Vado retro*), despre ce speră și ce găsesc la revenirea în țara de origine emigranții (*Întoarcerea emigrantului*), despre călătoria autentică ce „nu se face către o țintă bine precizată, căci, dacă știm exact unde vom ajunge, este ca și cum am ajuns deja” și „precum spunea Baudelaire, „adevărații călători sunt doar cei care pleacă de dragul plecării”. (*Călătorii către nicăieri*). Critica literară relativ recentă a evidențiat o seamă de asemănări dintre Flaubert și Caragiale, insistând mai ales asupra similitudinilor dintre Bouvard și Pécuchet, pe de o parte, respectiv Lache și Mache, ori Mitică, pe de alta. Adrian Mihalache aprofundează demersul și trage concluzia că „Flaubert și Caragiale nu au în comun doar niște teme pe care le-au dezvoltat fiecare în felul său. Ei împărtășesc atitudinea rezervată față de ideologia progresului și cultul autonomiei absolute a actului artistic” (*Flaubert și Caragiale în locomotiva progresului*). Colaționând și interpretând texte de mare circulație cu altele despre care vorbesc azi doar istoriile literare, eseistul ne propune o imagine despre felul în care se reflectă dezastrul în literatură (*Pământul se cutremură*) și despre modul în care literatura a perceput disputatul spațiu caucazian (*Ficțiunea Cecenia*). O sintagmă – *destinul manifest* – a făcut celebru un jurnalist și slujește astăzi drept justificare pentru tot felul de acte politico-militare și geo-strategice ale Americii (*Destinul manifest*). Cu referiri la câteva piese de teatru, multe de notorietate, unele azi ne jucate nu prea se știe de ce, dar și la opere cinematografice, Adrian Mihalache dezbate *arta compromisului*, așa cum apare ea atunci când dorești să elucidezi enigmaticele inventării bombei atomice. Se urmăresc distincțiile de finețe între doi termeni aparent sinonimi – inamic și dușman (*Inamicul public și dușmanul personal*) ori inter-relaționarea dintre rivalitate și seducție.

Firește că am exagerat atunci când, la începutul acestei recenzii, spuneam că Adrian N. Mihalache a citit aproape tot. Dar cu certitudine, cel ce se simte azi atât de bine în calitate de explorator al cyberspațiului, și care face adesea elogiul internetului (am citit cartea chiar în zilele în care Elton John cerea interzicerea acestei teribile invenții pentru cinci ani) a parcurs cărțile fundamentale ale omenirii. A deprins astfel lecția fundamentală care ne învață că arta de a citi este arta de a gândi cu puțin ajutor. Și fără a literaturiza viața, eseistul găsește în cărțile citite (dintre care un loc de seamă îl deține *Război și pace*, probabil romanul preferat, oricum citat cu voluptate) argumente pentru fundamentarea opiniilor sale privind felul în care înaintea azi omenirea. *Înaintând mascat* e o

carte ce stimulează gândirea și capacitățile asociative. Iar cartezianul Adrian N. Mihalache nu își îndeamnă cititorul să urmeze același drum cu el, autorul, „ci să construiască el însuși noi cărări, pornind de la fiecare capitol, văzut ca o posibilă bifurcație“.

Adrian N. Mihalache, *Înaintând mascat. Eseuri frivole*, Editura Curtea veche, București, 2007.

O insulă paradoxală

La sfârșitul anului 1996, Editura UNITEXT și directorul ei, criticul Marian Popescu, „și-au luat inima în dinți“ și l-au publicat într-un volum de autor pe Vlad Zografi. Era primul volum de autor tipărit de respectiva editură, iar piesa care însemna centrul său de greutate, *Petru sau Petele în soare*, fusese perdantă la concursul *Piesa anului*, organizat de UNITER și gestionat de nimeni altul decât de Marian Popescu. Lansat cu ocazia *Galei Teatrelor Naționale* de la Cluj, respectivul tom a devenit aproape instantaneu o carte despre care „toată lumea vorbește“. „Cronica“ orală a atras atenția imediat asupra unei piese cu adevărat uluitoare, uluitoare în primul rând fiindcă era opera unui debutant în dramaturgie, specie extrem de rară la acea vreme. A urmat apoi constituirea unui consistent dosar de presă, la împlinirea căruia și-au adus contribuția deopotrivă criticii de teatru și criticii literari (tonul îl dăduse Monica Lovinescu care a girat cu prestigiul ei respectivul debut printr-un avertisment laudativ categoric).

Petru a fost, așadar, la vremea primei sale apariții, ceea ce se cheamă un șoc de lectură. Nu era deloc puțin lucru ca piesa unui începător să nu trădeze aproape niciun fel de ezitare de scriitură, nicio excrescență. Autorul, deși venea în dramaturgie dinspre proză, părea să nu sufere de maladiile celor ce trec brusc de la genul epic la cel dramatic, de narcisism cronic manifestat prin incapacitatea de a reprima stilul prolix. Vlad Zografi nu confunda regnurile, nu dorea să suplinească inexistența autenticei teatralități prin exces de cuvinte, nu dizolva un ipotetic conflict dramatic în zeci de pagini lipsite de semnificație, dar care

